

Становище
от проф. д-р Ингеборг Братоева-Даракчиева за
дисертационния труд на Елица Димитрова Гоцева
Нелинеен наратив в съвременното игрално кино

Дисертационният труд на Елица Гоцева *Нелинеен наратив в съвременното игрално кино*, както правилно е отбелязано в в справката за приносите, е: „първото по рода си в българското кинознание научно изследване върху особеностите на нелинейния наратив в киното в исторически и теоретичен план“. Текстът е в размер на 141 страници, състои се от увод, четири глави, заключение. Списъкът на цитираната литература наброява над осемдесет авторитетни източника, публикувани на четири езика – български, френски, английски и руски. Приложени са афтореферат и справка за научните приноси, които напълно отговарят на академичните стандарти.

В своето изложение авторката се е фокусирала върху теоретичното и естетическото осмисляне на ролята на нелинейния наратив в съвременното игрално кино. Като основен емпиричен материал са избрани многобройни игрални филми, произведени след Втората световна война (филмографията наброява 51 заглавия), представителни за посоките, в които се развива съвременното кино. Това са филми от последните седем десетилетия, на най-значителните европейски и американски режисьори – Микеланджело Антониони, Вим Вендерс, Федерико Фелини, Андрей Тарковски, Пиер Паоло Пазолини, Франсоа Трюфо, Серджо Леоне, Педро Аломдовар, Орсън Уелс, Уди Алън, Куентин Тарантино, Кристофър Нолан, Дейвид Линч и др. Осъзнавайки цялата сложност на избрания обект на изследване, Гоцева е подхождала към него със специфичната за съвременната хуманитаристика интердисциплинарност, прилагайки подходи на кинознанието, литературознанието, театрознанието, културната история, психологията, психоанализата и др.

Все пак, заради адекватността му към историческото проследяване на развитието на нелинейния наратив в киното, при интерпретацията на материала личи предпочитание към сравнителния киноведски анализ. Гоцева, обаче не

остава на нивото на емпириката, а последователно теоретизира върху структурообразуващите елементи на сложното, нелинейно кино, избирайки за свои референти не само класици от Аристотел, Боало и романтиците до съвремения философ Жил Делюз, които тя добре познава и които задълбочено интерпретира. Заедно с това се обръща към теоретичните трудове на режисьори-практици и на прагматично ориентирани американски автори, като Блейк Снайдер, Уорън Бъкланд, Сид Фийлд, Алън Камерън, Дейвид Бордуел и др.

Елица Гоцева е млад учен, привлечен от способността на киното да онагледява и осмисля, като никое друго изкуство „необяснимото, загадъчното, мистериозното, които със своята „свръхестествена“ сила могат да въздействат и да променят „естествения“, причинно-следствен ход на събитията.“ Тя търси на екрана преди всичко възможността да се надмогне буквалността, да се създаде алтернативна реалност, „чрез нарушването на класическата концепция и възприятие за време и пространство, чрез навлизането на непредсказуемата и случайна ежедневна действителност или субективната реалност на сложни герои“. Затова избира за първата си сериозна научна разработка анализа на една киностилистика, „която показва реалността на киното, а не имитира действителността“. От тук и изборът ѝ да изследва филмови наративи, „които със сложността си, объркват възприятията и представата за действителност на зрителя“, а ролята на режисьора при конструирането им „е да претвори тайнственото и невидимото в образи.“

Тази изходна позиция естествено определя структура на дисертацията, чрез която се съпоставят или дори противопоставят употребите на нелинеен наратив в мейнстрийм киното в САЩ от една страна и в европейското арткино, от друга. Сравнителният анализ на двете филмови култури от гледна точка на наративните им стратегии дава възможност на Гоцева за пръв път в българското кинознание да интерпретира в такъв план естетическите разлики между европейското и американското кино. Американското кино е представено и анализирано изключително от гледна точка на преломното значение за развитието на киноезика на произведения с нелинеен наратив – от *Гражданинът Кейн* на

Орсън Уелс до *Криминале* на Тарантино. Европейското – преди всичко в контекста на формирането на арткиното, като специфична художествена форма, родена от европейската естетическа практика. Изходната позиция на авторката в тези части от дисертацията, които засягат проблема с европейското арткино (2. и 4. глава) е, че „нелинейното арткино е аналогично на субективното познание на душата през погледа на автора-режисьор, а не на обективното рационално познание на човека“. Струва ми се, че именно интересът към този субективен, индивидуален, творчески, уникален за всеки режисьор-автор поглед към действителността е основният мотив на Гоцева за написването на този текст, а опитът за разгадаването му – основната ѝ цел.

Тази амбиция е защитена с тригодишната изследователска работа, довела до въвеждането в българското кинознание на теоретически обоснована терминология, което според мен е и най-същественният принос на дисертацията. При изясняването на основните естетически категории, свързани с нелинейната драматургия в киното, Гоцева тръгва от термина *le temp mort*, предложен от Жил Делюз във връзка с киното на Антониони, коректно излагайки възгледите на френския философ. Но тя не спира до тук, защото, както твърди „в моето възприятие терминът *le temps mort* не би могъл напълно да обгърне проблема за цялостното „улавяне“ на понятието „време“ в артфилмите с нелинеен наратив. Бунтът на авторите срещу конвенционалното усещане за време се определя не само от безлично звучащото „мъртво време“, което сякаш привнесено отвън, за мен, не е еднородно впримчено и не изразява докрай потока на съзнанието нито на режисьора, нито на героя.“ Затова дисертантката, разчитайки на отличната си литературоведска подготовка, се обръща към литературната традиция, по специално към Марсел Пруст, и добавя термините *le temps perdu* (*изгубено време*) и *le temps retrouvé* (*намерено време*), в смисъла, в който ги употребява френският писател в „По следите на изгубеното време“. „Според мен *le temps perdu* представя по-ясно съзнателните или неосъзнати опити на авторите-режисьори в арткиното да избегнат наложените времеви правила и ограничения, за да достигнат точната субстанция на времето, търсейки „следите“ на реалността му, потънала в подсъзнанието и пресъздадена единствено от мисълта.

Le temps retrouvé – обгръща отгърсия се от колебанията си човек, който намира себе си или илюзията за себе си, „разтваряйки“ се в субективното време.“, твърди Гоцева (стр.38). В последвалия текст на дисертацията, Гоцева убедително доказва, че не става дума просто за теоретични обосновки, а за работещи понятия, които обогатяват кинознанието.

Не мога да не отбележа и съотнасянето на теоретичните ѝ разсъждения към практиката на българското кино – филмите „Отклонение“ на Гриша Островски и Тодор Стоянов, „Бялата стая“ на Методи Андонов и „Потъването на Созопол“ на Костадин Бонев, все български примери за нелинеен наратив, интерпретирани в широкия контекст на европейския филмов процес. Особено съм впечатлена от самочувствието и смелостта, с която дисертантката изтъква „Потъването на Созопол“ като негативен пример, като претенциозен, но неуспешен опит да се създаде нелинейно екранно повествование. Говоря за смелост не само, защото става дума за един от международно най-награждаваните български филми от последните три години, а и заради моето твърде позитивно отоношение към тази творба. Радвам се, че Елица Гоцева не се подчини на моя авторитет на научен ръководител на дисертацията ѝ, а аргументира и защити собственото си виждане, не само по отношение на конкретното произведение, а и въобще към актуалните опити да се прави нелинейно арткино в България. Мога само да поздравя такова отстояване на творческа позиция.

Във връзка с установените академични изисквания за защита на дисертационен труд, бих искала да отбележа, че дисертантката има достатъчно научни публикации по темата. Бих искала също така да изтъкна, че освен като изследовател Елица Гоцева се изявява и като киносценарист – на 02.09.2016. е насрочена премиерата на документалния филм за Димчо Дебелянов „Блян за щастие“, създаден по нейн сценарий, написан в съавторство. Следващият документален сценарий, чийто съавтор е тя, очаква да бъде разгледан като проект от Националната художествена комисия при НФЦ, също така в началото на месец октомври 2016.

Предвид на всичко изтъкнато по-горе, убедено предлагам на уважаемото Научно жури да присъди на Елица Димитрова Гоцева образователната и научна степен *доктор*.

17.09.2016 г.
София

Проф. д-р Ингеборг Братоева